

БРАТИСЛАВ ИВАНОВ,
КУМИКО МИЦУИ, КЪОКО КАВАЙ

ЯПОНСКИ ЕЗИК

САМОУЧИТЕЛ
– Част първа –

Редактор
Николина Радивоева

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	7
ПИСМЕНОСТ	9
ПЪРВИ УРОК	19
ВТОРИ УРОК.....	27
ТРЕТИ УРОК	33
ЧЕТВЪРТИ УРОК	39
ПЕТИ УРОК	47
ШЕСТИ УРОК	57
СЕДМИ УРОК	67
ОСМИ УРОК.....	75
ДЕВЕТИ УРОК	83
ДЕСЕТИ УРОК	93
ЕДИНАЙСЕТИ УРОК.....	101
ДВАНАЙСЕТИ УРОК	111
ТРИНАЙСЕТИ УРОК	119
ЧЕТИРИНАЙСЕТИ УРОК.....	127
ПЕТНАЙСЕТИ УРОК.....	135
ШЕСТНАЙСЕТИ УРОК.....	141
СЕДЕМНАЙСЕТИ УРОК	149
ОСЕМНАЙСЕТИ УРОК	159
ДЕВЕТНАЙСЕТИ УРОК.....	165

ДВАЙСЕТИ УРОК.....	171
ДВАЙСЕТ И ПЪРВИ УРОК.....	177
ДВАЙСЕТ И ВТОРИ УРОК	181
ДВАЙСЕТ И ТРЕТИ УРОК.....	185
ДВАЙСЕТ И ЧЕТВЪРТИ УРОК.....	191
ДВАЙСЕТ И ПЕТИ УРОК.....	195

ПРЕДГОВОР

Бих искал да започна този предговор с думи на благодарност към всички японски доброволци от JICA/JOCV, с които сме работили заедно през годините в 18 СОУ „Уилям Гладстон“.

Самоучителят по японски език, който предлагаме на вниманието на читателите, е написан съвместно от Братислав Иванов, Кьоко Кавай (河合杏子) и Кумико Мицуи (三井久美子). Ръкописът е подготвен за предаване в издателството от Братислав Иванов. Авторите изразяват искрената си благодарност към г-жа Николина Радивоева, редактор на самоучителя, която има значителен принос за неговото окончателно оформяне, а също и към г-жа Мивако Кибаяши (木林美和子), трети секретар по културните въпроси в Посолството на Япония в Република България, която направи някои ценни граматически уточнения.

По съдържание и обем включеният в самоучителя материал е в съответствие с изискванията на утвърдената от МОН Учебна програма за интензивно изучаване на японски език в VIII клас, по която се работи в 18 СОУ. Въведени са 111 йероглифа, покриващи сегашните изисквания за N5 на изпита за владеење на японски език (JLPT). Самоучителят е предназначен за самостоятелна работа, но може да бъде използван и като учебно помагало от учениците, изучаващи японски език, както по време на учебните занятия, така и при подготовката за изпита, на който се явяват в края на VIII клас.

Уроците в учебника имат еднаква структура: типови изречения, граматически коментар, нови думи, нови йероглифи. В обясненията са използвани минимален брой граматически термини. Текстовете са написани на жив съвременен език и са обединени от обща сюжетна линия – едногодишното пребиваване в София на японските ученици Такеши и Ери, и съвместните им приключения с техните български приятели.

В самоучителя е използвана общоприетата в световната практика за такъв тип издания система за транскрипция, известна под названието *Хебон шики* (Heburn romanization system). Изключение е направено при предаването на дългите гласни, за които в Хебон шики се използва чертица (macron) над буквата за съответната кратка гласна. За да се избегне употребата на диакритични знаци, в

самоучителя дългите гласни се предават чрез повторно изписване на буквата за съответната кратка гласна. Така например японската дума 動詞 *глагол* в Хебон шики е транскрибирана като *dōshi*, а в самоучителя – като *dooshi*.

Журналисти и специалисти в различни области, които пишат за Япония, обикновено използват англоезични източници и допускат някои типични неточности при предаване на японски термини и реалии с кирилица. Тук ще посочим няколко основни правила за преход от Хебон шики към българска транскрипция:

- буквосъчетанието *ts* се предава с **ц**, а не с **тс**;
- буквата *j* се предава с **дж**;
- буквата *g* се предава с **г**;
- буквата *z* се предава с **дз**, а не със **з**;
- буквата *y* съответства на **й**.

Японският спомагателен глагол *desu* има две отрицателни съответствия – *de wa arimasen* и *ja arimasen*. И двете са достатъчно широко разпространени, но *de wa arimasen* има малко по-формален характер. В самоучителя е използвана формата *ja arimasen*, без да се уточнява във всеки отделен случай, че тя може да бъде заменена с *de wa arimasen*.

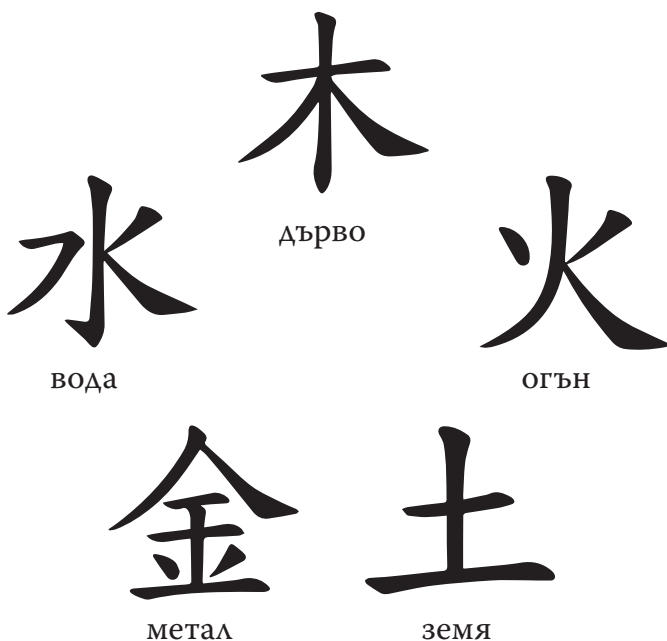
Авторите се надяват, че самоучителят ще бъде полезен за широк кръг читатели с интереси към японския език и ще са благодарни за всяко споделено мнение за евентуални грешки и неточности.

Братислав Иванов

ПИСМЕНОСТ

Йероглифите

Японската писменост се нарича kanji-kana majiribun, т.е. смесена писменост от канджи (йероглифи) и сричкови букви (кана). Ще започнем това кратко описание с йероглифите.

Йероглифите за петте елемента

Какво се записва с йероглифите – това като че ли е най-често задаваният въпрос, когато стане дума за писменостите на Япония или Китай. Без да претендираме за прецизност на дефиницията, бихме могли да кажем, че докато буквите са знаци на звуковете, йероглифите записват думите с оглед на тяхното значение, а не на звуковата им форма. Йероглифите за петте елемента например ще бъдат безпогрешно разбрани от всеки грамотен японец, кореец или китаец. Всеки от тях обаче ще ги прочете по различен начин.

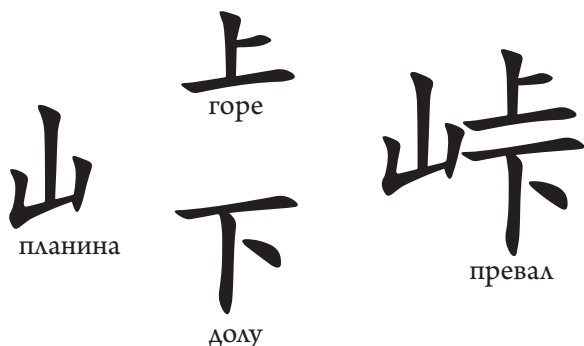
Създаването на китайските йероглифи се смята за дело на Цан Дзие – придворен историограф на император Хуанди (2697–2597 г. пр. Хр.). Легендата разказва, че Цан Дзие създал първите знаци, наблюдавайки следите по пясъка, оставени от птици и животни. На портретите се изобразява с четири очи.

Според историческите летописи от началото на VIII в. японците се запознават с китайските йероглифи при петнайсетия японски император Оджин, управлявал по традиционната хронология от 270 до 310 г. В Коджики (712) се разказва за пратеник от корейското кралство Пекче, който донесъл десет свитъка със съчинението на Конфуций „Луню“ (яп. Ронго) и един свитък с йероглифния минимум, наречен Сенджимон.

При навлизането на китайските йероглифи в Япония формата им се запазва, в някои случаи настъпват известни промени в значението, но най-бързи и най-големи са промените в тяхното четене.

Адаптираното към особеностите на японската фонетика четене на китайските йероглифи се нарича *джион* или *онйоми*. При преподаване на йероглифите това четене се записва с катакана, а ако се използва латиница – с главни букви. Йероглифът 水 *вода* например на китайски се чете shuǐ. Тъй като в японски език няма сричка shu, китайското четене придобива вида sui. Японската дума за вода – mizu – също става четене на йероглифа. Това ново четене се нарича *джикун* или *кунйоми*. При преподаване на йероглифите то се записва с хирагана или с малките букви на латиницата.

Японците създават и известен брой собствени йероглифи. Такъв е например йероглифът 峠 *превал, критична точка*, който се състои от елементите *планина, горе и долу*.

Превал, критична точка

Всеки йероглиф представлява комбинация от точно определен брой черти. При изписване на чертите особено внимание следва да се обърне на тяхната форма, посока и завършваща част. Дори незначителна промяна на някоя от чертите може да стане причина за неправилно разбиране на йероглифа.

Всяка черта се изписва с едно движение на четката (молива). Не се допуска повтаряне и дорисуване.

Основни черти

Спазването на последователността (реда) на чертите е важно условие за правилното изписване на йероглифите. На следващата

фигура са систематизирани седемте основни правила за последователността, в която се изписват чертите.

一 二 三

1. Последователността на изписване е отгоре надолу.

ノ 八

2. Последователността на изписване е отляво надясно.

一 十

3. При две пресичащи се черти първа се изписва хоризонталната.

丨 丨 丨 丨

4. Централната вертикална черта се изписва първа.

丨 冂 冂 日 申

5. Ако централната черта пресича останалите, тя се изписва последна.

丨 冂 冂 回 回 回

6. Последна се изписва и затварящата черта на ограждащия елемент.

丶 一 丿 文

7. Ако две наклонени черти се пресичат, първа е наклонената наляво.

Правила за реда на чертите

木 水 木

Завършек на чертите

Сричковите азбуки (kana)

Японската сричкова азбука (kana) съществува в два графични варианта – hiragana и katakana. Буквите и от двете азбуки записват едни и същи звукови единици – кратки срички или мори, но се различават по употребата си.

В съвременната писменост хирагана има следните области на приложение:

- самостоятелно използване;
- окуригана;
- фуригана.

Само с хирагана се записват частиците, спомагателните глаголи и глаголите в служебна функция. Някои стари заемки от европейски езици също се записват с хирагана.

Основата на изменяемите думи, към които в японски език се отнасят глаголите и прилагателните, обикновено се записва с йероглифи, а окончанието – с хирагана. Тази функция на хирагана се нарича *окуригана*.

С термина *фуригана* се означава използването на хирагана като спомагателен елемент, когато с нейна помощ се посочва звуковата стойност на йероглифите. Една от обичайните употреби на фуригана е за подписване (означаване) на звуковата стойност на йероглифите в текстове за учебни цели. В тях фуригана и окуригана образуват паралелен фонетичен запис, независим от йероглифите.

С катакана се записват заемките от европейски езици, чуждите собствени имена, звукоподражателните и звукоописателните думи, названията на животни и растения в научни доклади, а също и думи, които обикновено се записват с йероглифи и хирагана, но искаме да акцентираме върху тях.

Таблицата gojuuon. Знаците на сричковата азбука се подреждат по различен начин, но най-разпространено е представянето им в таблица от петдесет клетки, наречена gojuuon. Тази таблица има пет реда и десет колони. В учебниците за чужденци таблицата обикновено се представя завъртяна на деветдесет градуса, така че колоните стават редове. Сричките във всеки ред започват с една и съща съгласна, а във всяка колона завършват на една и съща гласна.

Тъй като не всички клетки от таблицата са запълнени, общият брой на основните знаци, включени в нея, е 46. Специфичната морообразуваща съгласна /N/ се появява по-късно и по тази причина буквата за нея е разположена в допълнителна клетка.

С основните букви се записват само петте гласни и сричките с беззвучни твърди съгласни. Сричките със звучни съгласни, сричките с начално /p/, което в японското езикознание се разглежда като полузвучна съгласна, и сричките с меки съгласни се записват чрез добавяне на допълнителни знаци към основните букви.

	A	I	U	E	O
	あ	い	う	え	お
	a	i	u	e	o
K	か	き	く	け	こ
	ka	ki	ku	ke	ko
S	さ	し	す	せ	そ
	sa	shi	su	se	so
T	た	ち	つ	て	と
	ta	chi	tsu	te	to
N	な	に	ぬ	ね	の
	na	ni	nu	ne	no
H	は	ひ	ふ	へ	ほ
	ha	hi	fu	he	ho
M	ま	み	む	め	も
	ma	mi	mu	me	mo
Y	や		ゆ		よ
	ya		yu		yo
R	ら	り	る	れ	ろ
	ra	ri	ru	re	ro
W	わ				を
	wa				o
N	ん				
	n				

が	ぎ	ぐ	げ	ご
ga	gi	gu	ge	go
ざ	じ	ず	ぜ	ぞ
za	ji	zu	ze	zo
だ	ぢ	づ	で	ど
da	ji	zu	de	do
ば	び	ぶ	べ	ぼ
ba	bi	bu	be	bo
ぱ	ぴ	ぷ	ぺ	ぽ
pa	pi	pu	pe	po

Хирагана. Букви с tenten и maru

き	や	kya	き	ゆ	kyu	き	よ	kyo
し	や	sha	し	ゆ	shu	し	よ	sho
ち	や	cha	ち	ゆ	chu	ち	よ	cho
に	や	nya	に	ゆ	nyu	に	よ	nyo
ひ	や	hya	ひ	ゆ	hyu	ひ	よ	hyo
み	や	mya	み	ゆ	myu	み	よ	myo
り	や	rya	り	ゆ	ryu	り	よ	ryo
ぎ	や	gya	ぎ	ゆ	gyu	ぎ	よ	gyo
じ	や	ja	じ	ゆ	ju	じ	よ	jo
び	や	bya	び	ゆ	byu	び	よ	byo
ぴ	や	pya	ぴ	ゆ	pyu	ぴ	よ	pyo

Хирагана. Букви за меките срички

	A	I	U	E	O
	ア	イ	ウ	エ	オ
	a	i	u	e	o
K	カ	キ	ク	ケ	コ
	ka	ki	ku	ke	ko
S	サ	シ	ス	セ	ソ
	sa	shi	su	se	so
T	タ	チ	ツ	テ	ト
	ta	chi	tsu	te	to
N	ナ	ニ	ヌ	ネ	ノ
	na	ni	nu	ne	no
H	ハ	ヒ	フ	ヘ	ホ
	ha	hi	fu	he	ho
M	マ	ミ	ム	メ	モ
	ma	mi	mu	me	mo
Y	ヤ		ユ		ヨ
	ya		yu		yo
R	ラ	リ	ル	レ	ロ
	ra	ri	ru	re	ro
W	ワ				ヲ
	wa				o
N	ン				

Катакана. Основни букви

ガ	ギ	グ	ゲ	ゴ
ga	gi	gu	ge	go
ザ	ジ	ズ	ゼ	ゾ
za	ji	zu	ze	zo
ダ	ヂ	ヅ	デ	ド
da	ji	zu	de	do
バ	ビ	ブ	ベ	ボ
ba	bi	bu	be	bo
パ	ピ	プ	ペ	ポ
pa	pi	pu	pe	po

Катакана. Букви с tenten и maru